घामका पाइलाहरू उपन्यासको पात्र विधान

त्रिभुवन विश्व विद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र
सङ्काय नेपाली केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत नेपाली
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको
प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोध पत्र

शोधार्थी

कुमार निरौला

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्व विद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०६७

घामका पाइलाहरू उपन्यासको पात्र विधान

४८(@)

- कुमार निरौला

शोध निर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग स्नातकोत्तर तह (एम.ए.) द्वितीय वर्षका छात्र श्री कुमार निरौलाले **घामका पाइलाहरू उपन्यासको पात्र विधान** शीर्षकको यो शोध पत्र मेरा निर्देशनमा परिश्रमपूर्वक सम्पन्न गर्नु भएको हो । उक्त शोध कार्य स्नातकोत्तर तहका स्तरको अपेक्ष अनुसार रहेकाले यससँग म सन्तुष्ट छु र आवश्यक मूल्याङ्कनका निम्ति सिफारिस गर्दछु ।

....

मीरा प्रधान

शोध निर्देशक

त्रिभुवन विश्व विद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौँ

मिति : २०६७ १२।२२

त्रिभुवन विश्व विद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौँ

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्व विद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत विश्व विद्यालय क्याम्पसका छात्र श्री कुमार निरौलाले त्रि.वि.वि. स्नातकोत्तर तह (एम. ए.) नेपाली विषयको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नु भएको **घामका पाइलाहरू** उपन्यासको पात्र विधान नामक शोध पत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोध पत्र मूल्याङ्कन समिति

१. प्रा. डा. देवी प्रसाद गौतम ....
नि. विभागीय प्रमुख

२. मीरा प्रधान ....
शोध निर्देशक

३. उप-प्रा. भोलानाथ ओझा ....
बाह्य परिक्षक

मिति : २०६७/१२/२७

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोध पत्र मैले श्रद्धेय गुरुआमा श्रीमती मीरा प्रधानका कुशल निर्देशनमा तयार गरेको हुँ । कार्यगत व्यस्तताका बिचमा पनि आफ्नो अमूल्य समय मिलाएर बेला बेलामा मलाई आवश्यक सुझाव, सल्लाह र निर्देशन दिनु हुने शोध निर्देशक गुरुआमाप्रति सर्वप्रथम हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यस शोध कार्य लेखनका लागि शोध प्रस्ताव स्वीकृत गरी आवश्यक सल्लाह र सुझाव दिनु हुने विभागीय प्रमुख प्रा. राजेन्द्र सुवेदीप्रति कृतज्ञ छु । शोध पत्र तयार पार्ने सिलसिलामा उचित सल्लाह दिने आदरणीय गुरुहरूप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । विभिन्न पत्रपत्रिका र पुस्तकहरू उपलब्ध गराई शोध कार्य गर्न सहयोग गर्ने त्रि.वि. वि. केन्द्रीय पुस्तकालय परिवारलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

उच्च शिक्षा अध्ययनमा सधैं प्रेरित र सहयोग गर्ने बुबा, आमा, भाइ ईश्वर र बहिनी सीता लगायत परिवारका अन्य सदस्य एवम् नातेदारहरूप्रति सधैँ म ऋणी छु ।

अध्ययनका क्रममा सदैव हौसला प्रदान गर्ने जीवन साथी अञ्जना घिमिरे (निरौला) प्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । यसै गरी समयमा नै शोध कार्य समापन गर्न सहयोग गर्ने मित्रहरू विजय तिमल्सेना, तारा वल्लभ पोखरेल, फाल्गुणराज नेपाल, तारानाथ पराजुलीलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहान्छु । अन्त्यमा व्यवसायिक व्यस्तता हुँदाहुँदै पनि शोध पत्र टङ्कण गर्ने युनिभर्सल फोटो कपी एण्ड कम्प्युटरका टाइपराइटर सुभाष खत्री र सुमन अधिकारीप्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा यस शोध पत्रको समुचित मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि.वि. नेपाली केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुर समक्ष पेस गर्दछु ।

....

कुमार निरौला

शैक्षिक सत्र २०६४/०६६
क्रमाङ्क १०
मिति २०६७।२।१४

सङ्क्षेपीकरण सूची

अनु.	अनुवाद/ अनुवादक
अप्र.	अप्रकाशित
क.पृ.	कबर पृष्ठ
क्र.स.	क्रम सङ्ख्या
चौ.सं.	चौथो संस्करण
गा. द. बा.	गोरखा दक्षिण बाहु
छै.स.	छैटौ संस्करण
डा.	डाक्टर
ते.स.	तेस्रो संस्करण
त्रि.वि.वि.	त्रिभुवन विश्व विद्यालय
दो.स.	दोस्रो संस्करण
ध.च.	धनुष चन्द्र
ने.के.वि.	नेपाली केन्द्रीय विभाग
ने.रा.प्र.प्र.	नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान
पं.	पण्डित
प्रा.	प्राध्यापक
प्रा.लि.	प्रइभेट लिमिटेड
पृ.	पृष्ठ
वि.सं.	विक्रम संवत्
सं.	संस्करण
सन्	ईश्वी संवत्
सा.प्र.	साझा प्रकाशन
सम्पा.	सम्पादक

विषय सूची

परिच्छेद एक

शोध प्रस्ताव

१.१ विषय परिचय १
१.२ समस्या कथन २
१.३ शोध कार्यको उद्देश्य २
१.४ पूर्व कार्यको समीक्षा २
१.५ शोध कार्यको औचित्य, महत्त्व र उपयोगिता ५
१.६ शोध कार्यको सीमाङ्कन ६
१.७ सामग्री सङ्कलन र शोध विधि ६
१.८ शोध पत्रको रूपरेखा ६

परिच्छेद दुई

ध.च. गोतामेको सङ्क्षिप्त जीवनी

२.१ जन्म र बाल्यकाल ७
२.२. शिक्षा ८
२.३. विवाह तथा पारिवारिक जीवन ९
२.४. जीवनका विविध मोडहरू ९
२.४.१ साहित्यकार व्यक्तित्व १०
२.४.२ राजनीतिक व्यक्तित्व ११
२.४.३ शिक्षक व्यक्तित्व ११
२.४.४ पत्रकार व्यक्तित्व ११
४.४.५ कर्मचारी व्यक्तित्व १२
२.४.६ अनुसन्धानकर्ता व्यक्तित्व १२
२.४.७ अन्य व्यक्तित्व १२
२.५ भ्रमण १३
२.६ प्रेरणा र प्रभाव १३
२.७ साहित्यमा प्रवेश १४
२.८ साहित्यिक कृतिहरू १५
२.९ सम्मान तथा पुरस्कार १५

२.१० देहावसान १६

परिच्छेद तिन

ध.च. गोतामेको औपन्यासिक यात्रा र घामका पाइलाहरू उपन्यास

३.१ ध. च. गोतामेको औपन्यासिक यात्रा १७
३.२. ध. च. गोतामेका औपन्यासिक प्रवृत्तिहरू १८
३.२.१ सामाजिक यथार्थवादी १८
३.२.२ आञ्चलिकता १९
३.२.३ मानवतावादी १९
३.२.४ मनोविश्लेषणात्मकता २०
३.२.५ क्रान्तिकारिता २०
३.२.६ भाषा शैलीको सफल प्रयोक्ता २०
३.३ **घामका पाइलाहरू** उपन्यासको सङ्क्षिप्त परिचय २१
३.३.१ पृष्ठभूमि २२
३.३.२ संरचना २४
३.३.३ उपन्यास तत्त्वका आधारमा **घामका पाइलाहरू** उपन्यासको विवेचना २५
३.३.३.१ कथानक २५
३.३.३.२ पात्र/चरित्र २६
३.३.३.३ परिवेश २८
३.३.३.४ उद्देश्य/जीवनदर्शन २९
३.३.३.५ भाषा शैली २९
३.३.३.६ शीर्षक ३०

परिच्छेद-चार

उपन्यासको पात्र विधानगत सैद्धान्तिक आधार र अन्य तत्त्वसँग पात्रको सम्बन्ध

४.१ उपन्यासको अर्थ र परिभाषा ३१
४.२ पात्र विधानको सैद्धान्तिक परिचय ३३
४.३ उपन्यासका पात्र विधानका आधारहरू ३६
४.३.१ लिङ्गका आधारमा ३७
४.३.२ कार्य भूमिकाका आधारमा ३७
४.३.३ प्रवृत्तिका आधारमा ३७
४.३.४ स्वभावका आधारमा ३८
४.३.५ जीवन चेतनाका आधारमा ३८

४.३.६ आसन्नताका आधारमा ३८
४.३.७ आवद्धताका आधारमा ३८
४.४ पात्रका प्रकारहरू ३९
४.४.१ गतिशील र गतिहीन ३९
४.४.२ यथार्थ र आदर्श ३९
४.४.३ अन्तर्मुखी र बहिर्मुखी ३९
४.४.४ गोला र च्याप्टा ४०
४.४.५ सार्वभौम र आञ्चलिक ४०
४.४.६ पारम्परिक र मौलिक ४०
४.५ उपन्यासका अन्य तत्त्वसँग पात्रको सम्बन्ध ४१
४.५.१ कथानक र पात्र ४१
४.५.२ परिवेश र पात्र ४२
४.४.३ उद्देश्य र पात्र ४३
४.५.४ भाषा शैली र पात्र ४३

परिच्छेद पाँच

घामका पाइलाहरू उपन्यासका पात्रहरूको विश्लेषण

५.१ प्रमुख पात्रहरू ४६
५.१.१ दुर्गानाथ ४६
५.१.२ अमलेन्दु भट्टाचार्य ५१
५.१.३ पवन ५५
५.१.४ पीताम्बर ५७
५.२ सहायक पात्रहरू ६०
५.२.१ रम्भी ६०
५.२.२ अणु ६३
५.२.३ द्वारिका ६५
५.२.४ गणेशी ६७
५.२.५ श्रीवास्तव ६९
५.२.६ डाक्टर ७०
५.२.७ रमानाथ ७२
५.२.८ डाक्टरनी ७३
५.२.९ मुहम्मद ड्राइभर ७४

५.२.१० सेठ ७५
५.२.११ गौरी ७६
५.२.१२ गङ्गादत्त ७७
५.२.१३ दानबहादुर ७७
५.३ अन्य पात्रहरू ७७
५.४ पात्रहरूको तालिका सूची ८०
५.५ चरित्र चित्रणगत वैशिष्ट्य ८१

परिच्छेद छ

उपसंहार

६.१ निष्कर्ष ८३
६.२ सम्भावित शोध शीर्षकहरू ८८
प्रमुख सन्दर्भ सूची **८९**